

Uspomene i knjige su život

Ljiljana Matković-Vlašić

Kakav mi je to život ako se ne mogu vraćati uspomenama! No život je i daleko više od uspomena, jer odvija se u sadašnjosti i obično ima perspektivu budućnosti. A uspomene su uvijek prošlost.

Ne znam zašto sam počela s uspomenama kad želim zapravo nešto reći o knjigama. Zar su knjige uspomene? Nakon kratkog razmišljanja nameće mi se potvrđan odgovor. Da, knjige su i uspomene. Naravno, ne samo uspomene. Svatko tko je bio ponešto školovaniji, barem u mojoj generaciji, stvarao bi tijekom života svoju veću ili manju biblioteku. I ta vlastita kućna biblioteka sadržavala bi knjige koje su ga manje-više zanimale. Prema mojoj kućnoj biblioteci moglo bi se razabrati što me je u životu zaokupljalo. Eto, ima tu enciklopedija, biografija, životopisa svetaca, esejistike, teoloških knjiga, filozofije, poezije pa i beletristike, priličan broj klasika, dosta knjiga na francuskom i njemačkom (te sam jezike studirala)... Bibliju sam umalo zaboravila spomenuti, a ona je tako važna! Biblioteka mi je raznolika, jer me je mnogo toga zanimalo i još uvijek me zanima. Na posebnom mjestu imam knjige o umjetnosti, naročito likovnoj. Njih, reklo bi se, ima najviše. Tek sada postajem svjesna toga kako knjige ne govore samo o svojim autorima nego i o svojim vlasnicima. Što reći o onima koji imaju mnogo godina na leđima, a nijednu knjigu na zidu? Materijalno siromaštvo nije uvijek opravdanje za duhovno (knjige su svakako više duhovno nego materijalno dobro). Ima ljudi koji su gladovali, a imaju velike biblioteke. U životu je najvažnije na što se stavlja naglasak. Ne želim reći da se treba hvaliti posjedovanjem knjiga. Imati mnogo knjiga ne znači biti dobar čovjek, a ta mi je kvalifikacija u zadnje vrijeme najvažnija. Knjige možda samo pokazuju stanovitu znatiželju, želju za znanjem, za spoznajama... A što će nam sva znanja ovoga svijeta ako smo zli ljudi!

Nedavno sam u jednom ozbiljnom njemačkom časopisu (ovo naglašavam, jer danas ima mnogo neozbiljnih i svakakvih časopisa) pročitala da jedna liječnica ima želju svojim pacijentima propisivati knjige na recept kao što se propisuju lijekovi. Ona tvrdi da je čitanje knjiga za čovjeka ljekovito. Da je korisno, poznata je stvar, ali ljekovito – nešto je novo, barem na prvi pogled. Svoju tvrdnju liječnica argumentira lako razumljivim dokazima. U današnje stresno

vrijeme prebaciti se, pa bilo to samo na jedan sat, u neki drugi svijet, pozabaviti se drugim sudbinama (svatko je inače najviše zaokupljan sam sobom), biti u tišini knjige, listati stranice, zaustavljati se na nekim mjestima bez straha da će nam ta mjesta pobjeći kao što se katkada ili često događa na ekranu... Čitanjem se razvija sposobnost razmišljanja, zaključivanja, predviđanja, izražavanja vlastitih osjećaja, povećava se znanje s raznih područja. Čitanje knjiga ne kvari vid, kako se obično misli, dok čitanje s ekrana itekako škodi vidu. Zaprepastilo me neki dan kad mi je oftalmolog, dakle liječnik za oči, rekao da kod djece primjećuje očne smetnje i promjene koje su inače tipične za stariju dob. To se, nažalost, događa otkad je kompjuterizacija, ta digitalna pošast, zavladała svijetom. Buljenje u ekrane ljudi skupo plaćaju svojim zdravljem.

Znam da će ova tvrdnja izazvati negodovanje mnogih koji ovise o ekranu, ali ja sam jednostavno rekla ono što sam čula od stručnjaka, a o čemu se šuti, jer se danas ne vodi računa o čuvanju ljudskog zdravlja nego o što većem učinku i profitu poslodavaca. Sjećam se kako je blagopokojni biskup Škvorc naglašavao da treba dnevno čitati barem jedan sat. Meni se čini da taj jedan sat i nije tako teško naći kad vidim na što ljudi, pa i navodno najzaposleniji, danas trate svoje vrijeme nepotrebnim slanjem raznih poruka, sjedenjem po kafićima, tulumarenjem...

No sada će mnogi odmah opravdati svoje nečitanje ovako: Radim cijeli dan, moram buljiti u ekran satima, kad dođem doma umoran i obnevidio, nisam u stanju uzeti knjigu u ruke, oči mi se zatvaraju od umora. Što na to reći? Činjenica je da se danas, unatoč tehničkom razvitku, koji je trebao ljudima ostaviti više slobodnog vremena, dogodilo upravo suprotno. Oni koji imaju sreću da rade, mogu o slobodnom vremenu samo sanjati. Naravno da mnogi postavljaju pitanje o smislu takvoga života. No u nekoj, možda i ne tako dalekoj budućnosti, umjetna inteligencija zamijenit će i ljude koji još danas rade na nekim vrlo odgovornim poslovima kao što je, primjerice, kirurgija. Što će raditi ljudi, ako ih budu zamijenili roboti? To pitanje i nije tako nevažno, jer već i danas neki su poslovi u rukama strojeva ako strojevi uopće imaju ruke. S druge strane klimatske promjene i katastrofe, koje diljem svijeta uništavaju sve što je čovjek svojom rukom godinama stvarao, odgovor su na neodgovorno ponašanje ljudskog roda koji ne prestaje i u takvim situacijama razmišljati o ratovima i bezumnoj proizvodnji oružja.

Zašla sam na područje koje sam obradila u svojoj knjizi »Blago mirotvorcima. Glas vapijućeg u pustinji«. Meni se osobno čini da je ono što sam u toj knjizi zapisala, strahovito važno. Sudbinski važno. No je li sve to bilo uzaludno. Jesam li se uzalud dizala u rane jutarnje sate i upravo bjesomučno pisala kao da o tome ovisi opstanak svijeta? Može li se još išta promijeniti u suludoj svjetskoj politici? Jesmo li u stanju tehnička dostignuća staviti u službu boljega svijeta?

Kakva sudbina čeka današnju malu djecu? Netko mi može sada bijesno dobaciti: Zar misliš da će čitanje knjiga spasiti svijet? Zar ti nije poznato da

je pisanje zastarjeli način komunikacije, da mlade generacije odrastaju uz pametne telefone i socijalne mreže dijeleći i gledajući tisuće kratkih filmova koji su postali njihovo glavno sredstvo komunikacije? Danas možeš imati u džepu čitave svjetske biblioteke!

Da, znam ja to dobro, ali što će mi biblioteka u džepu ako nisam u stanju mirno pročitati jednu jedinu knjigu iz te biblioteke? Tehnika je olakšala život, ali ona ga može, pa to sve više i čini, upropastiti. Posljedice su vidljive i dokazane. Nisam pesimist koji bi tvrdio da je takav proces ljudskog otuđivanja i upropaštavanja prirode nezaustavljiv. On se može barem ublažiti, ako ne i sasvim zaustaviti. Voljela bih da se ljudi ponovno gledaju pravim pogledom, a ne odsutnim i izgubljenim. Navodno te slušaju, ali za pet minuta će te pitati što si rekao... Drugi ćeš dan vidjeti da se više ničega ne sjećaju od onoga što si im gorljivo priopćavao. To je, eto, ta suvremena komunikacija s mladima. Voljela bih... ah, koga briga što bih ja voljela?

Kad ulazim u rijetke zagrebačke knjižare, često sam jedina koja je ušla u te prostore. Žao mi je izloženih knjiga. Nalik su ljudima koji se guraju i žele pošto-poto istaknuti svojim izgledom, svojim koricama. A malo ih tko gleda.

Knjige su kao živa bića. Imaju svoje sudbine. Postoje sretni trenutci upravo za neku knjigu koju treba u nekom određenom trenutku pročitati. Da smo je prije pročitali, ne bismo možda shvatili sav njezin smisao. Postoji dakle *kairos* za svaku malo vrijedniju knjigu. Zato ih je dobro imati. Nikada ne znamo kad će nam upravo ova ili ona u nekom trenutku zatrebati. Kao da postoji neka intuicija kojom posežemo za određenom knjigom i uzimamo je iz biblioteke. Čovjek se mijenja. Prolazi razne faze u svojem životu. Nešto što nam je nekoć bilo zanimljivo i važno, sada nam se čini pomalo dosadnim. No ono je svoju ulogu odigralo. Postavilo je svoju opeku u zgradu naše osobnosti. Ne bismo bili takvi kakvi jesmo da je nismo nekoć pročitali. Doduše zaboravili smo možda njezin sadržaj, ali ona je postala dio nas kao što su dio nas sve stanice našeg organizma. Malo znamo o stanicama svojega srca, ali one obavljaju svoju funkciju dok god srce kuca.